

**ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ВАСПИТАЧА И
ТРЕНЕРА, СУБОТИЦА**

Данијела Сопка

***Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у
предшколској установи***

Мастер рад

Суботица, 2024. година

**ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ВАСПИТАЧА И
ТРЕНЕРА, СУБОТИЦА**

Мастер струковни васпитач

*Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у
предшколској установи*

МАСТЕР РАД

Чланови комисије:

Др сци. Споменка Будић, ментор
Др сци. Власта Липовац, председник
Др сци. Зоран Милић, члан
Др сци. Јасна Јовичевић, члан

Студент:

Данијела Сопка
Бр. МВ 54/22

Суботица, 2024.

Резиме

Појам „права детета“ подразумева права која свако дете има без обзира на политичко, културно, економско окружење или у којој држави живи. Један од најзначајнијих међународних докумената је Конвенција о правима детета који има за циљ да се промени некадашње схватање детета и да дете буде равноправни члан заједнице које има своја права.

Имајући у виду да деца најранијег узраста највише времена бораве са породицом и у предшколској установи, важно је родитеље упознати са васпитно образовним радом, са правилима и принципима Установе као и са обавезама поштовања истих. Добра комуникација и сарадња породице и вртића знатно утиче на правилан развој детета. Дете се осећа сигурно, безбедно и прихваћено, а такође лакше прихвата промене и боље користи могућности које му се пружају. Поред наведеног, важно је навести и да је овај вид сарадње веома важан за промовисање поштовања права детета у предшколској установи.

Циљ овог истраживања је био да се утврди да ли се и у којој мери поштују права и обавезе детета у предшколској установи. Истраживање је спроведено у периоду март-април 2024. године у којем је учествовало 55 родитеља деце из објекта „Џицибан“ у Руском Крстуру, ПУ „Бамби“ Кула. Родитељи су попуњавали анкетни упитник у којем су се налазила питања затвореног и отвореног типа.

Кључне речи: дете, права детета, комуникација, сарадња, предшколска установа, родитељи

Abstract

The term „child`s rights“ means the rights that every child has regardless of the political, cultural, economic environment or in which country they live. One of the most important international documents is the Convention on the Rights of the Child, which aims to change the former understanding of the child and to make the child an equal member of the community who has his own rights.

Bearing in mind that children of the earliest age spend most of their time with their families and in preschool institutions, it is important to familiarize parents with educational work, with the rules and principles of the Institution, as well as with the obligations to respect them. Good communication and cooperation between the family and the kindergarten significantly affects the proper development of the child. The child feels safe, secure and accepted, and also accepts changes more easily and makes better use of the opportunities offered to him. In addition to the above, it is important to mention that this type of cooperation is very important for promoting respect for children`s rights in preschool institutions.

The aim of this research was to determine whether and to what extent the rights and obligations of the child are respected in the preschool institution. The research was conducted in the period March-April 2024, in which 55 parents of children from the „Ciciban“ facility in Ruski Krstur, PU „Bambi“ Kula participated. Parents filled out a survey questionnaire that contained closed and open-ended questions.

Key words: child, child rights, communication, cooperation, preschool institution, parents

Садржај

УВОД	1
1. Теоријски оквир рада.....	3
1.1. Људска права и права детета	3
1.2. Конвенција Уједињених нација о правима детета	4
1.2.1. Структура и садржај Конвенције о правима детета	4
1.2.2. Право детета на партиципацију	6
1.2.3. Право детета на заштиту од дискриминације	7
1.2.4. Заштита детета од насиља, злостављања и заменаривања.....	8
2. Предшколска установа као простор демократске и инклузивне праксе.....	11
2.1. Права и обавеза детета у предшколској установи	12
2.1.1. Улога васпитача у подстицању дечјих права	14
2.1.2. Рад стручне службе у предшколској установи	15
2.1.3. Рад Тима за заштиту деце од насиља, злостављања и заменаривања у предшколској установи	16
2.2. Сарадња предшколске установе и породице.....	17
2.2.1. Облици сарадње са породицом	18
3. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА.....	20
3.1. Предмет истраживања	20
3.2. Проблем истраживања.....	20
3.3. Циљ истраживања	20
3.4. Задаци истраживања	21
3.5. Хипотезе истраживања	21
3.6. Варијабле истраживања.....	22
3.7. Методе, технике, инструменти истраживања.....	22
3.8. Узорак истраживања.....	23
4. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА	24
4.1. Резултати упитника за родитеље.....	24
5. ДИСКУСИЈА.....	36
ЗАКЉУЧАК	38

ЛИТЕРАТУРА.....	40
ПРИЛОГ.....	42

УВОД

Људска права представљају саставни део живота сваког појединца, а њихово угрожавање је велики проблем данашњице са којим се суочава цео свет (насиље, сиромаштво, сукоби, ратови непоштовање различитости и друго). Сваки човек има право на живот, на слободу без обзира на пол, расу, веру, националну припадност или боју коже, а исто тако има и обавезу да поштује права других и да се залаже за њих. „Људска и дјечија права су ствар свих нас, па зато сви имамо одговорност да бинемо о њиховом поштовању и унапређивању“ (Кијевчанин и Јовић, 2015:10).

У документима из XVII века могу се пронаћи Одредбе о људским правима, а у новијој историји најпознатији документ је Општа декларација о људским правима, усвојена 1948. године на Општој скупштини Уједињених народа. Ова Декларација гарантује грађанска, политичка, економска, социјална и културна права сваког појединца (Цицварић и Цицварић-Жунић, 2018).

Напредак у историји човечанства представља стварање међународних инструмената који имају за циљ заштиту права сваког детета. Први овакав документ је била Женевска декларација о правима детета која је усвојена 1924. године, затим посебан документ о правима деце у Општој декларацији о људским правима усвојен 1948. године и Декларација о правима детета која је усвојена 1959. године. Тек након 30 година, тачније 1989. усвојена је Конвенција о правима детета, под окриљем Уједињених нација, а 1990. године ратификована је од стране СФРЈ (Малеш, Милановић и Стичевић, 2003).

Конвенција о правима детета дефинише дете као особу млађу од 18 година и односи се на сву децу без обзира на пол, расу, боју коже, националну, етничку или социјалну припадност. Према Конвенцији, свако дете има право на: живот, опстанак и развој, на име, држављанство, на заштиту идентитета, на слободу изражавања, тражења, примања информација, да изрази своје мисли, да буде заштићено од свих видова насиља, злостављања, да има право на адекватно лечење, образовање, слободно време, игру и друго (Кијевчанин и Јовић, 2015).

„Степен остваривања дечјих права у предшколским установама у мањој мери зависи од закона и других докумената, а у већој мери од рада васпитача“ (Јанковић, 2016: 355). То би значило да свакодневне животне ситуације, осмишљене активности, односи међу децом, децом и васпитачима, треба да представљају целокупну слику о стварању окружења у којем се поштују права и обавезе сваког детета. Да би дете о својим правима учило у вртићу, потребно му је пружити прилику и да ужива права.

1. Теоријски оквир рада

1.1. Људска права и права детета

Људска права су универзална, неотуђива, недељива и непоништива. У њима ужива свако људско биће, неодвојива су од личности, не могу се прописивати нити одузимати и подједнако су значајна. Појам основна људска права односе се на: право на живот, заштиту моралног и физичког интегритета сваког појединца, једнакост пред законом, право на недискриминацију, заштита од насиља (Ружић, Петровић и Цицварић, 2013).

Према Кривокапић (2016), људска права су настала као резултат класних и других борби кроз историју, док су у савременом добу људска права заштићена прописима једне државе и међународним уговорима. Гледано кроз историју, људи су све до XVIII века живели у државама које нису поштовале и признавале права људи.

Први међународни документ о људским правима, под називом Универзална декларација о људским правима, усвојила је Генерална скупштина Уједињених нација 1948. године. Универзална декларација о људским правима дефинише људска права и слободе једнака за све људе (Кијевчанин и Јовић, 2015).

Као што се људска права темеље на основним људским потребама, исто тако је и са дечјим правима. Појам „права деце” подразумева скуп правних и моралних начела којима се утврђују и штите права сваког детета. Када упоредимо положај детета кроз историју и сада, можемо доћи до закључка да је дошло до значајне промене. У Античком добу, дете се третирао као власништво родитеља. Они су дете могли убити, а да за то не носе никакву одговорност. У средњем веку, дете су називали „Човек у малом”, а за физичко кажњавање употребљавали су фразу „Батина је из раја изашла”. Појавом и борбом познатих филозофа у XIX веку, мишљење да је дете „Човек у малом” се променило и дете је почело да се сматра као личност. Прихватањем сваке особе као личност која је јединствена и непоновљива, можемо рећи да су начела универзалности, недељивости прихваћена (Мићевић-Карановић, 2013).

1.2. Конвенција Уједињених нација о правима детета

Предлог прве декларације о правима детета написала је Енглатине Цеб, која је иницирала универзално признавање права детета, што је Генерална скупштина Већа народа 1924. године усвојила. Године 1959. донета је нова декларација о правима детета која предвиђа посебну заштиту детета као посебно осетљиву групацију. С обзиром да декларација није била обавезујућег карактера за земље потписнице, Генерална скупштина Уједињених нација је 20. новембра 1989. године у Њујорку усвојила Конвенцију о правима детета која је постала најзначајнији међународни документ у области права детета (Ружић, Петровић и Цицварић, 2013).

Конвенција о правима детета је специфичан документ, јер се у њему дефинише целокупан корпус права детета, а односи се на грађанска, економска, политичка, здравствена, социјална и културна права детета. Значај Конвенције о правима детета огледа се и у томе што је овај међународни документ у области људских права ратификовало 196 држава света. Године 1990. Република Србија ратификовала је Конвенцију о правима детета и то усвајањем Закона о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета (<https://minljmpdd.gov.rs/sektori/ljudska-prava/medjunarodni-ugovori/konvencija-o-pravima-deteta-crc/>).

Остваривање права детета које предвиђа Конвенција о правима детета захтева да држава и разне институције „разумеју идеју права детета, положај детета као носиоца права и основне принципе Конвенције о правима детета.“ (Јеремић и Милојевић, 2024:8)

1.2.1. Структура и садржај Конвенције о правима детета

Конвенција о правима детета садржи преамбулу (у којој су изражени општи принципи о правима детета) и три дела. „С циљем да државама уговорницама олакша извештавање о спровођењу преузетих обавеза, Комитет за права детета је усвојио посебну

класификацију. Тако Комитет издваја питање дефиниције детета – дететом се сматра свако људско биће испод 18 година, уколико се законом дате земље пунолетство не стиче раније.“ (Ружић и сар., 2013:13)

Основни принципи Конвенције о правима детета су:

- ❖ Право на недискриминацију подразумева заштиту деце од било ког облика дискриминације. Држава је дужна да пружи заштиту сваком детету без обзира на пол, расу, боју коже, језик, вероисповест, националност, етничку припадност или социјални статус.
- ❖ Право на уважавање најбољег интереса детета састоји се у обавези држава чланица да обезбеде детету потребне услове за живот и воде рачуна да поступци који се тичу права детета буду у складу са његовим интересима.
- ❖ Право на живот, опстанак и развој подразумева да свако дете има неотуђиво право на живот, а државе чланице да обезбеде опстанак и развој детета.
- ❖ Право на партиципацију подразумева да свако дете, у складу са својим развојним могућностима, има право на слободно изражавање о питањима које га се тичу.

Ружић, Цицварић и Жунић Цицварић (2013) истичу да не постоји хијерархија права, већ да су сва права значајна подједнако и непоштовањем истих не може се остварити у потпуности ниједно друго право.

Поступање државе у остваривању људских права и права детета контролише међународно право које уједно и успоставља систем међународних тела. Један од таквих је и Комитет за права детета који има улогу да врши надзор о спровођењу Конвенције о правима детета. Државе имају обавезу да извештавају Комитет за права детета о спровођењу обавеза које се налазе у Конвенцији, а да би тај процес био олакшан, Комитет је усвојио посебну класификацију права детета:

- ❖ Грађанска и политичка права (право на идентитет, слободу мисли и изражавања, на вероисповест, на забрану нечовечних и понижавајућих поступака, удруживање и мирно окупљање);

- ❖ Право на образовање, слободно време, рекреацију и културне активности (право на бесплатно и обавезно образовање, право на игру и рекреацију, на слободно време, право на учешће у културном животу и спортским активностима);
- ❖ Право на здравствену и социјалну заштиту (право на здравствену и медицинску заштиту и рехабилитацију, право на имунизацију, право на информације о здрављу, право на социјалну помоћ, право на одговарајући стандард);
- ❖ Право на породичну средину и алтернативну бригу о детету (право на одговарајући животни стандард, право на чување и одрастање уз родитељску љубав, права детета на алтернативни смештај, усвајање, право детета на заштиту од злостављања, заменаривања);
- ❖ Права деце која се налазе у посебним ситуацијама (права детета избеглице и детета у оружаном сукобу, право на заштиту од разних врста експлоатације, право на поступак у оквиру система малолетничког правосуђа) Јеремић и Милојевић, 2024.

1.2.2. Право детета на партиципацију

Право детета на партиципацију представља један од основних принципа Конвенције без којег не може бити обезбеђено уживање других права. Према Члану 12. државе уговорнице су у обавези „да обезбеде детету које је способно да формира сопствено мишљење, право слободног изражавања тог мишљења о свим питањима која га/је се тичу. Мишљењу детета се посвећује пажња у складу са његовим годинама живота и достигнутом зрелошћу.“ (Ђук Миланков, 2005:12)

С друге стране право на партиципацију не подразумева неограничену могућност чињења, већ и вођење рачуна о правима и мишљењима друге особе како не би дошло до угрожавања истих права. Из тог разлога, важну улогу и одговорност имају одрасли, који својим знањем и искуством доприносе да дете постане самостално, одговорно, толерантно

и спремно на сарадњу. Равноправно учешће детета у одлучивању није увек могуће остварити, јер је потребно узети у обзир узраст детета и ситуацију о којој се одлучује. „Право на изражавање ставова и осећања треба да буде уткано у свакодневни живот детета код куће и у његовој заједници, унутар читавог низа установа за здравство, негу и образовање у раном детињству, као и у правним поступцима, али у развоју политика и услуга, укључујући и истраживања.“ (Павловић, 2021:172) Деца која учествују у демократском одлучивању боље разумеју своја права, развијају способност критичког мишљења и развијају осетљивост за права и потребе других.

Жунић Цицварић и Цицварић (2010) сматрају да одрасли који подстичу модел уважавања, слушања и сарадње остварују квалитетнију комуникацију са децом што доприноси да адекватније одговоре на потребе сваког детета. Слушањем гради се партнерски однос, узајамно поштовање и спешује размена информација.

1.2.3. Право детета на заштиту од дискриминације

Појам дискриминације подразумева свако неједнако поступање и прављење разлике између појединца или групе људи на основу одређених карактеристика. Гледано кроз историју, у појединим периодима развоја друштва, неки облици дискриминације били су прихваћени све до развоја модерног друштва. Државе су донеле законе и прописе које се односе на забрану и заштиту од дискриминације, а правила о забрани дискриминације налазе се и у многим међународним документима о људским правима. Један од међународних докумената је и Конвенција о правима детета. (Петрушић и Бекер, 2012)

Конвенција о правима детета налаже да су сва права иста за свако дете и да је држава у обавези да заштити дете од било којег вида дискриминације. Дискриминација се може јавити у више облика:

- ❖ Расна и етничка дискриминација (расизам)- подразумева фаворизовање или занемаривање деце на основу расне или етничке припадности, као и неприхватање деце која долазе из различите културне средине;

- ❖ Полна дискриминација (сексизам)- подразумева неједнако поступање према деци на основу пола;
- ❖ Социо-економска дискриминација (класизам)- подразумева разликовање деце на основу социо- економског статуса њихових родитеља;
- ❖ Дискриминација особа са сметњама у развоју- подразумева непоштовање потреба деце са инвалидитетом, недостатак подршке и ресурса за децу са сметњама у развоју (Жунић-Цицварић и Цицварић, 2010).

Без обзира о којем облику дискриминације се говори, сви се односе на неједнако поступање и прављење разлика међу људима што директно упућује на кршење основног начела једнакости. Дискриминација или дискриминаторно понашање може извршити појединац, група или институција. Последице дискриминације се могу видети, а понекад не, што је веома опасно.

1.2.4. Заштита детета од насиља, злостављања и заменаривања

Насиље се дефинише као „сваки облик једанпут учињеног или поновљеног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства деце.“ (Жунић Цицварић и Цицварић, 2015:17)

Према врсти наносења повреда, насиље може бити:

- ❖ Физичко насиље- учестало, намерно наносење телесних повреда и бола (ударање, шамарање, шутирање, бацање, напад оружјем, тровање и слично);
- ❖ Емоционално насиље- индиферентно и непријатељско понашање које може довести до угрожавања психичког здравља и достојанства детета (подсмивање, омаловажавање, вређање, критиковање, исмевање, застрашивање и слично);
- ❖ Социјално насиље- искључивање из групних активности и дискриминација (оговарање, игнорисање, искоришћавање, манипулисање);

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

- ❖ Дигитално насиље- коришћење дигиталне технологије у циљу узнемиравања, понижавања појединца (ширење мржње према појединцу, праћење, уцењивање, претње, злоупотреба личних података или фотографија и слично);
- ❖ Сексуално насиље- укључивање детета у сексуалне активности против његове воље, сексуално узнемиравање (коментарисање, додиривање, етикетирање, порнографија и други облици сексуалне експлоатације);
- ❖ Занемаривање и немарно поступање- пропуштање родитеља, старатеља које је преузело одговорност и бригу о детету да обезбеди услове за правилан развој детета (образовање, здравље, смештај, надзор и заштита детета од повређивања, употребе психоактивних супстанци, алкохола, дувана и слично).

Велики друштвени проблем садашњице представља управо насиље које је све чешћа тема медија, просветних радника, разних удружења и родитеља. Оно се појављује на свим узрасним групама и културама. Насиље могу да врше одрасли, а и деца, па с тога постоје различити облици насиља: насиље међу децом, насиље од стране запослених у установи и насиље од стране одрасле особе која није запослена у установи (Ружић и сар., 2013).

Насиље над децом може да буде учињено од стране одраслих и од стране деце. Када је у питању насиље над децом од стране друге деце, тада говоримо о вршњачком насиљу. Главне карактеристике вршњачког насиља јесу учесталост, намера и прикривено понашање. Учесталост представља понављање одређеног конфликта у више наврата. Намеру препознајемо када једно дете циљано повређује друго и у томе проналази одређену сатисфакцију. С обзиром да су свесни да оно што раде је лоше, деца која врше вршњачко насиље трудиће се да прикрију своје понашање тако што када желе да неког повреду гледаће да то учине када одрасли нису присутни, или окупљају и другу децу око себе да не би било очигледно ко је кривац.

Занемаривање и немарно поступање односи се на пропусте установе, појединаца или родитеља/ старатеља у обезбеђивању основних потреба детета. Постоје два показатеља занемаривања детета:

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

- ❖ Физички показатељ –неухрањеност, хигијенска запуштеност, неадекватан смештај, одсуство стандардне педијатријске неге, напуштање и друго;
- ❖ Понашајни показатељ- заостајање у моторном и перцептивном развоју, сметње у говору, апатија, афективно реаговање, омаловажавање себе и друго.

Да би се дете заштитило од злостављања и занемаривања захтева да се у процес заштите укључе установе из различитих система (социјалне службе, образовне установе, здравство, правосуђе, полиција и др.). У циљу заштите, пружања потребних ресурса и подршке детету, неопходна је међусобна сарадња институција и јасно дефинисане улоге (www.medicinskaedukacijatimkme.com/wpcontent/uploads/2015/09/ZLOSTAVLJANJE-I-ZANEMARIVANJE-DECE.pdf).

2. Предшколска установа као простор демократске и инклузивне праксе

Предшколско васпитање и образовање подразумева васпитање и образовање деце узраста од 6 месеци до поласка у школу. Основне функције предшколске установе, поред васпитања и образовања је да се обезбеди: задовољавање дечјих и друштвених потреба, пружање неге, превентивна здравствена заштита, социјална заштита, исхрана деце и остваривање права деце. Према Јанковић (2016), предшколска установа треба да буду место у којем ће се унапређивати дететово физичко и ментално здравље и у којем ће имати могућност да у најранијем узрасту искажу своја мишљења, уважавају туђа и учествују у доношењу одлука које се тичу њих самих. Уколико се дете осећа срећно, прихваћено и уважено од стране вршњака и других током боравка у предшколској установи, тада можемо рећи да је циљ програма предшколског васпитања и образовања остварен.

Основе програма предшколског васпитања и образовања осмишљене су у циљу обезбеђивања квалитетног образовања за свако дете и усмерене на целокупан развој детета, односно физички, емоционални, социјални и когнитивни развој. С обзиром да је програм усмерен на подршку добробити детета, из концепције Основе програма произашли су следећи принципи:

- ❖ Принцип усмерености на односе- стварање социјалног и физичког окружења у којем се негују односи заједништва, уважавања, сарадње, емпатије и толеранције;
- ❖ Принцип животности- развијање заједништва деце и одраслих, сарадња са породицом и локалном заједницом у циљу заједничког учења;
- ❖ Принцип интегрисаности- стварање прилика за учење у којима дете кроз чињење и доживљаје стиче нова искуства и сазнања;
- ❖ Принцип аутентичности- индивидуализовани приступ сваком детету, уважавање различитости, културних, социјалних и развојних специфичности

детета и његове породице, пружање подршке деци са сметњама у развоју, инвалидитетом и деци из осетљивих друштвених група;

- ❖ Принцип ангажованости- подстицање деце на активно учешће кроз игру, истраживање, изражавање властитих идеја и мишљења, преузимање иницијативе у активностима;
- ❖ Принцип партнерства- уважавање мишљења, одлука и идеја деце и породице, као и укључивање породице и локалне заједнице у заједничке активности.

(Основе програма предшколског васпитања и образовања- Године узлета, 2019)

Кроз различите активности које укључују децу, родитеље и васпитаче, као и поштовање различитости и уважавања једнакости развија се демократска и инклузивна пракса предшколске установе.

2.1. Права и обавеза детета у предшколској установи

Остваривање права и обавеза детета у предшколској установи веома је значајна за стварање подстицајног и безбедног окружења за дете. У оваквом окружењу дете се развија и учи у складу са својим могућностима и потребама, а исто тако учи и о одговорностима. Права и обавезе се међусобно допуњују и уско су повезани. Сходно томе, можемо издвојити права детета у предшколској установи и то:

- ❖ Право на образовање- свако дете има право на квалитетно образовање. Према Правилнику о основама програма предшколског васпитања и образовања, предшколска установа као место демократске и инклузивне праксе уважава права све деце на активно учешће у образовању која је усмерена на добробит детета, као и уважавање права деце на инклузивну праксу у предшколској установи.

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

- ❖ Право на игру и рекреацију- игра подржава целокупан развој детета. Кроз игру дете учи, гради идентитет и односе са другима, гради отвореност ка новим искуствима. Свако дете има право на слободну игру и одмор.
- ❖ Право на партиципацију- Основе програма омогућавају детету да буде активан учесник у свему што се око њега дешава. Активно учешће детета подразумева укључивање детета у организацију активности, учествовање у доношењу одлука које се тичу њега самог и групе.
- ❖ Право на заштиту и сигурност - деца имају право да буду заштићена од било ког вида насиља, злостављања и занемаривања. Окружење у којем се дете налази мора бити подстицајно и сигурно, да би се оно осећало заштићено.
(Основе програма предшколског васпитања и образовања- Године узлета, 2019)

Упознавање са правима и обавезама је од великог значаја за рани узраст детета, јер на тај начин дознаје која права му припадају, почиње да их разуме и распознаје ситуације кршења истих, док обавезе доприносе да се код детета развијају самосталност, одговорност, да поштује и уважава друге. „Осим што је потребно да деца буду упозната са својим правима, потребно је да знају ко је и на који начин одговоран за остваривање права детета, где могу да потраже помоћ, када и коме да се обрате. Обезбеђивање оваквих информација је одговорност одраслих, али и сама деца могу да покрену ово питање и траже помоћ од одраслих у трагању за информацијама.“ (Жунић Цицварић и Цицварић, 2010:11)

Грандић, Дедај и Панић (2016) истичу да у процесу примене и поштовања права детета најважнију улогу имају предшколске установе, а посебно васпитачи који треба да раде у складу са њима и информишу децу и родитеље о правима детета. На основу истраживања о степену остваривања права деце у предшколској установи, дошло се до закључка да постоји висок степен поштовања права детета у предшколским установама.

2.1.1. Улога васпитача у подстицању дечјих права

Степен остваривања дечјих права у предшколској установи у већини зависи од рада васпитача. Улога васпитача је веома одговорна и захтевна професионална улога, која захтева стално стручно усавршавање и целоживотно учење. Кључни аспекти рада васпитача подразумевају: стварање подстицајног и сигурног окружења, квалитетну сарадњу са децом и родитељима и подстицање позитивних вредности (Млинаревић, Марушић, 2005).

За стварање подстицајног и сигурног окружења у којем се деца осећају вољено, цењено и сигурно одговоран је васпитач. Дете ће се осећати сигурно у окружењу где се осећа прихваћено и усклађено са осталима, где су правила јасна, добро позната и доследно примењена и где је заштићено од физичких повреда и психолошког насиља, као што су понижење, етикетирање и омаловажавање.

Према Основама програма васпитач има важну улогу у промоцији различитости, правичности и демократских вредности, које прихвата као вредности, а не као недостатак. „Уважавање различитости значи да се особености (сличности и разлике) и групне припадности (различити аспекти идентитета) сваког детета поштују и промовишу и на различитост се гледа као на прилику за учење и развој.“ (Враћешевић и сар., 2019:12) Дете учећи о уважавању различитости кроз разговор и разне активности развија критичко мишљење, емпатију и солидарност, а уједно и стиче знања о праведности и једнакости. Разговором о праведности и неправди, васпитач помаже деци да препознају шта је правично, а шта није и на који начин да се носе са неправдом. Уважавајући мишљење детета и укључивање у доношење одлука, дете осећа да је дало допринос у одлучивању.

Пажљиво слушање и уважавање мишљења детета представља процес, које се заснива на праву на партиципацију, односно на праву детета да изрази своје мишљење. Слушање и консултовање детета веома је значајно, јер на тај начин можемо дознати да ли постоји неки проблем са којим се дете суочава, донети одлуку која је у интересу детета и благовремено реаговати у случају да је дошло до повреде дечјих права (Враћешевић и сар., 2019).

2.1.2. Рад стручне службе у предшколској установи

За квалитет образовања и развоја деце кључну улогу у предшколској установи има рад стручне службе. Стручни сарадници који раде у предшколској установи су: педагог, психолог, логопед, педагог за музичко, ликовно и физичко васпитање. Према Члану 41. Закона о предшколском васпитању и образовању, задаци стручног сарадника су: „да својим компетенцијама осигура уважавање принципа и циљева предшколског васпитања и образовања, да саветодавним радом и другим облицима рада доприноси унапређивању васпитно-образовног рада, пружа стручну подршку деци, родитељима, односно њиховим законским заступницима, васпитачима, директору по питањима од значаја за васпитање и образовање, остварује сарадњу са родитељима, односно другим законским заступницима, другим запосленима у установи, као и са представницима надлежних институција и различитих организација заступајући интерес деце и делатности у целини.“ (Закон о предшколском васпитању и образовању, 2017)

Према општим циљевима Основа програма, стручни сарадници и сви који се баве васпитно- образовним радом у предшколској установи треба да испоље своју креативност и професионалност, као и да се укључе у истраживачку заједницу у циљу унапређивања квалитета васпитно- образовног рада.

Последњих деценија једна од актуелних тема у области васпитања и образовања је успостављање квалитетног сарадничког односа предшколске установе и породице. Међутим, често се занемарује да улогу посредника између предшколске установе и породице, имају управо стручни сарадници. Из тог разлога, спроведена су истраживања у области информисаности родитеља о раду стручних сарадника у предшколској установи. Резултати истраживања указали су на то да родитељи нису довољно информисани о раду стручних сарадника и да је потребно радити на упознавању родитеља са радом и видовима сарадње са стручном службом (Марковић, Станисављевић Петровић и Мамутовић, 2019).

2.1.3. Рад Тима за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања у предшколској установи

Услови за безбедно одрастање и заштита деце од насиља приоритет су не само за васпитно- образовне установе, већ и за друге установе које раде са децом. Сваки облик насиља, дискриминације, занемаривања и злостављања који угрожавају развој и достојанство деце представља кршење дечјих права прописаних Конвенцијом о правима детета. Са циљем превенције насиља у васпитно- образовним установама израђени су: Посебан протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања и Оквирни акциони план за превенцију насиља у васпитно- образовним установама. Према Посебном протоколу за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања, свака васпитно- образовна установа је у обавези да оформи Тим за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања и израде Програм заштите деце од насиља (Калезић Вигњевић и др., 2009).

Чланове Тима за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања именује директор, а састав и број чланова тима зависе од специфичности установе.

Рад Тима за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања кључан је за стварање безбедног окружења за децу. Основни задаци чланова Тима су да:

- ❖ Информишу и пруже основну обуку за све запослене у установи са циљем стицања знања и вештина неопходних за превенцију, препознавање, процену и реаговање на појаву насиља, злостављања и занемаривања деце;
- ❖ Организују упознавање деце, родитеља и локалне заједнице са Општим и Посебним протоколом о заштити деце од злостављања и занемаривања;
- ❖ Координирају израду и реализацију Програма заштите деце од насиља (превентивне и интервентне активности);
- ❖ Прате и процењују ефекте предузетих мера;
- ❖ Сарађују са релевантним установама;
- ❖ Припремају план наступа установе пред јавношћу и медијима;

- ❖ Организују евидентирање појаве насиља;
- ❖ Прикупљају документацију;
- ❖ Извештавају стручна тела и органе управљања.

(www.paragraf.rs/propisi/posebni_protokol_za_zastitu_dece_i_ucenika_od_nasilja_zlostavljanja_i_zanemarivanja_u_obrazovno-vaspitnim_ustanovama)

Тим за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања израђује Програм заштите деце од насиља у којем су дефинисане превентивне активности, кораци и процедуре у поступању заштите деце од насиља. Програм заштите деце од насиља мора да садржи Мере превенције и Мере интервенције. Под превентивним мерама подразумева се стварање сигурног и подстицајног окружења, а под мерама интервенције процедуру и поступке у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање.

2.2. Сарадња предшколске установе и породице

Грађење партнерских односа између предшколске установе и родитеља веома је важан фактор за правилан развој и образовање сваког детета. Породица је важна карика у животу сваког детета и за његов целокупан развој. Дете своја прва сазнања стиче у породици, усваја одређене ставове и обрасце понашања и учи да буде одговорно, истрајно, самостално и самоуверено. Међутим, у својим васпитним настојањима, породица не сме бити сама и изолована од свих осталих чинилаца. С обзиром да предшколске установе кроз васпитно-образовни рад настоје да остваре предвиђене циљеве и задатке, односно подстакну развој дечјих способности до максимума, сам педагошки рад у вртићу није довољан за целокупан развој дечје личности и нипошто не може бити замена породице.

У циљу грађења и продубљивања сарадње предшколске установе и породице, неопходно је остварити следеће:

- ❖ Узајамно поверење, искреност и поштовање;
- ❖ Емпатија, осетљивост и уважавање перспективе друге стране;

- ❖ Отворена комуникација са родитељима;
- ❖ Заједничко доношење одлука и спремност на сарадњу у циљу добробити детета;

Стаматовић и Николић (2023) наводе да од перцепције сарадње породице и предшколске установе зависи квалитет предшколског васпитања и образовања.

2.2.1. Облици сарадње са породицом

Сарадња између предшколске установе и породице одвија се на два начина, и то кроз индивидуалне облике сарадње и групне облике сарадње.

Индивидуални облици сарадње са породицом подразумевају коришћење различитих облика за повезивање и информисање о детету. Родитељи се о свом детету могу информисати кроз неформалне и заказане разговоре са васпитачем. Свакодневним индивидуалним контактом са васпитачем, родитељ може добити информацију о детету, о понашању и активностима детета током дана. Такође, родитељ информације о напредку свог детета може добити и кроз заказани индивидуални разговор са васпитачем, тзв. „ Дан отворених врата “. Индивидуални разговори могу бити на предлог васпитача или на предлог родитеља и без присуства детета. Приликом разговора најважнија је отвореност, директност и искреност, јер се на тај начин може доћи до праве слике која је важна за успешан развој детета (Јовановић, 2015).

Поред наведених индивидуалних облика сарадње, ту су још и: телефонски разговори, посете васпитача породици и смс поруке.

Групни облици сарадње са породицом омогућавају да породица учествује у разним заједничким активностима, размењује искуства са другима, што такође доприноси пружању подршке дететовом развоју. У групне облике сарадња спадају:

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

- ❖ Родитељски састанци одржавају се у циљу упознавања и информисања родитеља о почетку школске године, ритма дана, боравка детета у вртићу, информисања родитеља о актуелностима, планирања, договора;
- ❖ Едукација родитеља кроз разне радионице, трибине, семинаре могу бити од великог значаја и за родитеље и за васпитаче. Радионице се могу осмислити на разне начине и са разноврсним темама у којима родитељи могу дати свој допринос;
- ❖ Саветовалиште за родитеље (педагошко-психолошко, медицинско саветовалиште) може допринети разрешењу проблема који подразумева стручну помоћ. Родитељи имају могућност да се обрате педагогу, психологу, логопеду ради решавања проблема;
- ❖ Учешће родитеља у пројектним активностима подразумева укључивање родитеља у васпитно-образовни рад, боравак у васпитној групи, укључивање у заједничке акције, у израду дидактичких средстава и слично;
- ❖ Излети, екскурзије, прославе, приредбе.

<https://www.pubambi-kula.com/dokumenta/2021/Predskolski-program-ustanove.pdf>

3. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

3.1. Предмет истраживања

С обзиром да деца највише времена проводе међу породицом и у образовним установама, важно је да чланови породице, васпитачи и наставни кадар поседују знање о заштити права деце. Посебно је важно да сва дечја права буду испуњена, а уколико је то немогуће, онда је потребно да постоје поступци за заштиту истих.

Када је реч о предшколским установама, потребно је истаћи да је једна од важних улога васпитача помагање детету да разликује оно што је за њега добро, а шта није у односу на његове потребе. Остваривање права детета у предшколској установи огледа се у свакодневном спровођењу васпитно-образовног рада, водећи рачуна о атмосфери у којој се дете налази. Свако дете, вртић треба да доживљава као место у којем се осећа сигурно, заштићено и вољено.

Узимајући у обзир све горе наведено, предмет овог истраживања гласи: Колико је поштовање и заштита права детета присутна у предшколским установама из угла родитеља?

3.2. Проблем истраживања

Проблем овог истраживања је: Да ли се у предшколској установи поштују права детета?

3.3. Циљ истраживања

Циљ истраживања је утврдити да ли се и у којој мери поштују права и обавезе детета у предшколској установи.

3.4. Задаци истраживања

Задаци истраживања произилазе из циљева и односе се на постављене истраживачке проблеме. У складу са претходно наведеним циљем потребно је обавити низ задатака:

1. Испитати у којој мери су родитељи информисани о остваривању права и обавеза детета у предшколској установи.
2. Испитати у којој мери постоји сараднички однос и добра комуникација између васпитача и родитеља у циљу спречавања појаве насиља у предшколској установи.
3. Испитати у којој мери су родитељи упознати са радом стручне службе у предшколској установи.
4. Испитати у којој мери су родитељи упознати са радом Тима за заштиту деце од дискриминације, злостављања и занемаривања.

3.5. Хипотезе истраживања

Хипотезе су претпоставке или тврдње које се чињеницама желе доказати у истраживањима. Најчешће се темеље кроз међусобни однос варијабли. Њихова функција је да усмере истраживање ка решавању проблема и због тога, хипотезе морају бити ваљане, јасно дефинисане и да буду у вези са расположивом техником.

На основу циља истраживања могуће је поставити општу хипотезу: Претпоставља се да је већина родитеља мишљења да се у предшколској установи поштују и спроводе права и обавезе детета.

Посебне хипотезе:

Полазећи од задатака истраживања, могуће је поставити следеће посебне хипотезе:

1. Претпоставља се да су родитељи информисана о остваривању права и обавеза детета у предшколској установи.
2. Претпоставља се да постоји добра сарадња и комуникација између родитеља и васпитача.
3. Претпоставља се да су родитељи упознати са радом стручне службе у предшколској установи.
4. Претпоставља се да су родитељи упознати са радом Тима за заштиту деце од дискриминације, злостављања и занемаривања.

3.6. Варијабле истраживања

Зависна варијабла у овом истраживању су ставови родитеља, док су независне варијабле права и обавезе детета у предшколској установи.

3.7. Методе, технике, инструменти истраживања

У сврху овог истраживања, коришћена је дескриптивна метода. Њу карактерише опис педагошких појава у циљу препознавања њихових карактеристика и веза између њих. Ова метода је веома погодна за ово истраживање, јер се из ње могу донети објективни закључци везани за праксу.

Дескриптивна метода ће се применити код прикупљања података, обраде и интерпретације.

Техника коришћена за ово истраживање је анкетирање, а инструмент је анкетни упитник. Ова техника је изабрана због проблема који се истражује, јер се њоме може лако

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

измерити степен развоја одређених чланова заједнице у конкретној ситуацији што је нама у овом случају интересантно. Испитаници одговарају на питања и на тај начин организовано и тачно долазимо до задатог циља.

Припремљен је упитник комбинованог типа као основни инструмент. Помоћу њега се може истовремено испитати више особа, анониман је, кратко траје, пита се само оно шта је неопходно за актуелно истраживање.

Испитаници се бирају циљано, по унапред одређеном принципу и довољно су репрезентативни.

Припрема упитника је оправдана у случајевима када бирамо узорак у кратком временском периоду или када избор вршимо из малог основног скупа што је код нас случај.

3.8. Узорак истраживања

Узорак овог истраживања је намеран и чине га родитељи деце из објекта „Цицибан“ у Руском Крстуру, који припада ПУ „Бамби“ Кула.

Обухваћено је 55 родитеља. Истраживање је спроведено од 21.03.2024. до 21.04.2024. и сви подаци су прикупљени путем анкетног упитника. Учесницима је објашњено да је истраживање анонимно и да се подаци користе искључиво у истраживачке сврхе.

4. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

4.1. Резултати упитника за родитеље

На основу добијених резултата на питање „ Да ли сте упознати са дечјим правима и обавезама у предшколској установи?“, може се видети да је 37 родитеља, односно 67 % одговорило да су информације о правима детета и обавезама добили на почетку школске године, 9 родитеља, односно 16 % је самостално истраживало, 6 родитеља, односно 11% се нису са тим посебно бавили, док је 2 родитеља, односно 4% упознато кроз ПУ информатор. Један родитељ се изјаснио да је упознат са правима детета и обавезама путем медија, што процентуално износи 2 %. Резултати постављеног питања приказани су графички (графикон 1) и табеларно (табела 1).

Графикон 1. Да ли сте упознати са дечјим правима и обавезама у предшколској установи

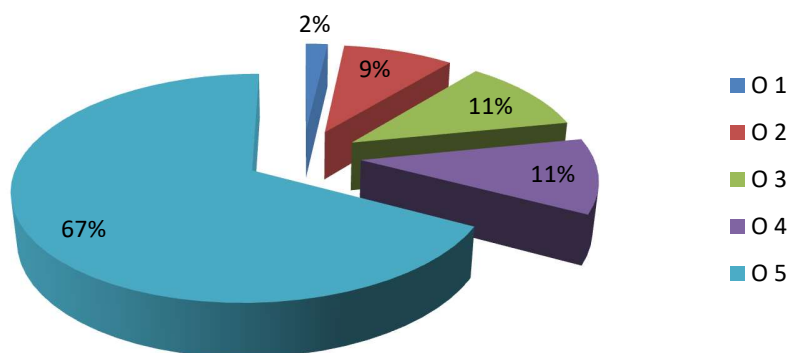
Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

Табела 1. Одговори на питање „Да ли сте упознати са дечјим правима и обавезама у предшколској установи?“

Одговори	<i>f</i>	%
Да, добили смо информације на почетку школ. године	37	67%
Да, самостално смо истраживали	9	16%
Да, захваљујући медијима	1	2%
Не, нисам се тиме посебно бавио-ла	6	11%
Да, добили смо ПУ информатор	2	4%
Укупно	55	100%

На постављену тврдњу “ У предшколској установи негује се различитост, а сваки вид дискриминације и омаловажавања по било којем основу је строго забрањено”, можемо уочити да је 37 родитеља, што процентуално износи 67 % оценило дату тврдњу са оценом 5, а са оценама 4 и 3 оценило је 6 родитеља, односно 11%. Са оценом 2 постављену тврдњу оценило је 5 родитеља, односно 9%. Најнижу оцену дао је 1 родитељ, односно 2%, што се може видети на графикону 2.

У ПУ негује се негује се различитост, а сваки вид дискриминације и омаловажавања по било којем основу је строго забрањено.

Графикон 2. Резултати оцењивања тврдње 1 изражене у процентима

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

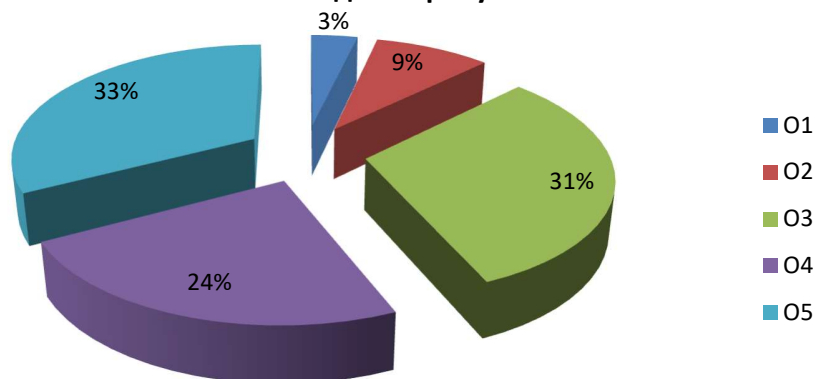
На тврдњу “Запослени у предшколској установи деци се обраћају на његовом матерњем језику, можемо уочити да је највећи број испитаних родитеља њих 36, односно 65% оценило дату тврдњу са оценом 5, а са оценом 4 оценило је 8 родитеља, што процентуално износи 14%. Са оценом 3 дату тврдњу оценило је 7 родитеља, односно 13%, док је са оценама 2 и 1 оценило 2 родитеља, што процентуално износи 4%.

Графикон 3. Резултати оцењивања тврдње 2 изражене у процентима

На постављену тврдњу “Организација простора у предшколској установи је уређена тако да деца са телесним инвалидитетом могу несметано да се крећу”, 18 родитеља, односно 33% оценило је дату тврдњу са оценом 5, а 13 родитеља, односно 24% дало је оцену 4. Са оценом 3 дату тврдњу оценило је 17 родитеља, што процентуално износи 31%, док је са оценом 2 оценило 5 родитеља, односно 9%. Најнижу оцену, оцену 1 дало је 3% односно 2 родитеља. Резултати оцењивања дане тврдње приказани су графички (графикон 4).

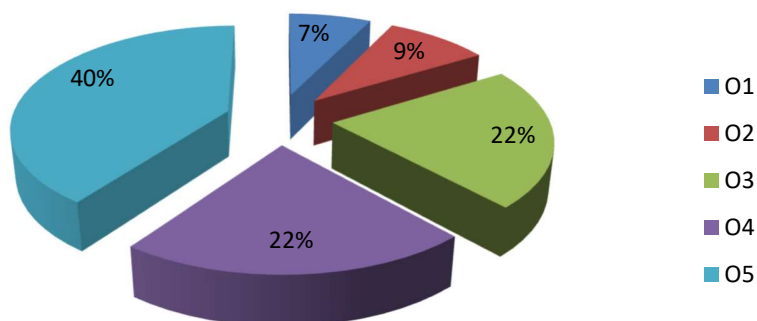
Организација простора у предшколској установи је уређена тако да деца са телесним инвалидитетом могу несметано да се крећу

Графикон 4. Резултати оцењивања тврдње 3 изражене у процентима

На постављену тврдњу “У креирању правила понашања у предшколској установи учествују и деца“, највише родитеља њих 22, односно 40%, дату тврдњу је оценило са оценом 5, док је подједнаки број испитаних родитеља њих 12, односно 22% дату тврдњу оценило са оценама 3 и 4. Са оценом 2 оценило је 5 родитеља, што процентуално износи 9%. Најнижу оцену, оцену 1 дало је 4 родитеља, што процентуално износи 7%. Резултати оцењивања дате тврдње приказани су графички (графикон 5).

У креирању правила понашања у предшколској установи учествују и деца

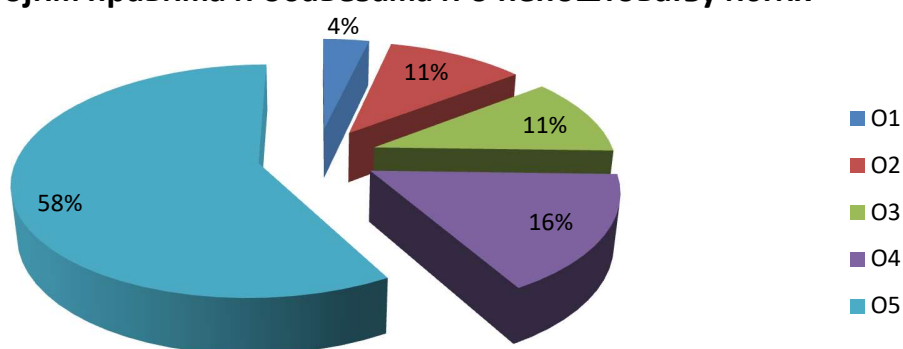
Графикон 5. Резултати оцењивања тврдње 4 изражене у процентима

Код резултати оцењивања тврдње “У свакодневним активностима деца се упознају са својим правима и обавезама и о непоштовању истих“ можемо уочити да је највећи број

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

родитеља њих 32, односно 58% дату тврдњу оценило са највишом оценом 5, док је са оценом 4 ову тврдњу оценило 9 родитеља, што процентуално износи 16%. Са оценама 3 и 2 оценило је 6 родитеља, односно 11%, док је са оценом 1 ову тврдњу оценило 2 родитеља, односно 4%. Резултати оцењивања дате тврдње приказани су графички (графикон 6).

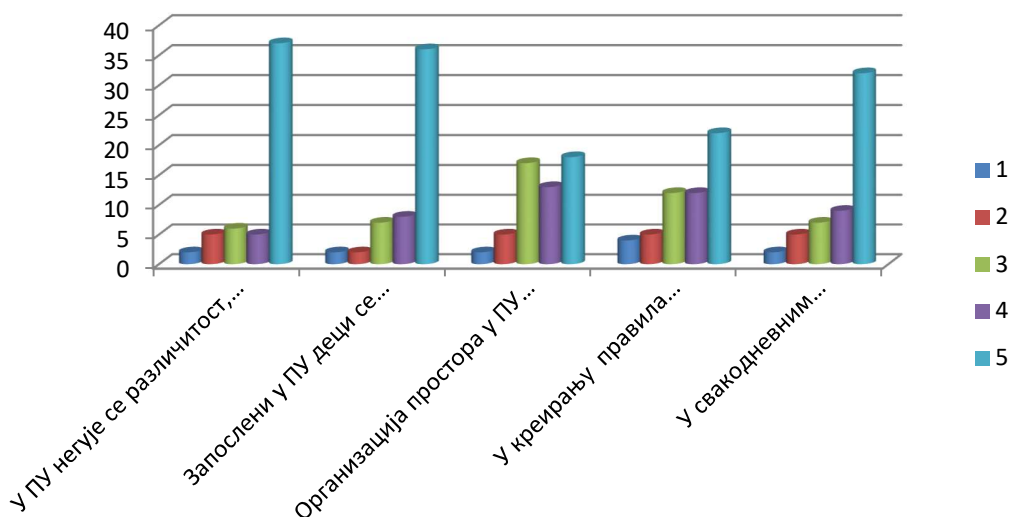
У свакодневним активностима деца се упознају са својим правима и обавезама и о непоштовању истих

Г

рафикон 6. Резултати оцењивања тврдње 5 изражене у процентима

Резултати оцењивања свих 5 тврдњи приказани су графички (хистограм 1) и табеларно (табела 2).

Хистограм 1. Остваривање дечјих права и обавеза у предшколској установи

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

Табела 2. Резултати оцењивања свих 5 тврдњи

Тврдње	Оцена 1		Оцена 2		Оцена 3		Оцена 4		Оцена 5	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
У ПУ негује се негује се различитост, а сваки вид дискриминације и омаловажавања по било којем основу је строго забрањено.	1	2%	5	9%	6	11%	6	11%	37	67%
Запослени у ПУ деци се обраћају на његовом матерњем језику.	2	4%	2	4%	7	13%	8	14%	36	65%
Организација простора у ПУ је уређена тако да деца са тел. инвалидитетом несметано могу да се крећу.	2	3%	5	9%	17	31%	13	24%	18	33%
У креирању правила понашања у предшколској установи учествују и деца.	4	7%	5	9%	12	22%	12	22%	22	40%
У свакодневним актив. деца се упознају са својим правима и обавезама и о непоштовању истих.	2	4%	6	11%	6	11%	9	16%	32	58%

Према резултатима одговора на питање “Када желим да добијем информације о свом детету, информишем се кроз”, можемо уочити да је 38 родитеља, односно 69% одговорило да информације о детету добија кроз индивидуални разговор са васпитачем, 8 родитеља, односно 15% информације добија путем дописивања са васпитачем, а 5 родитеља, тј. 9% телефонским разговором са васпитачем. Мањи број родитеља њих 4, односно 7% информације о свом детету добија на родитељском састанку. Са одговором „Нема потребе да се информишем“ ниједан родитељ није одговорио. Резултати постављеног питања представљени су графички (графикон 7) и табеларно (табела 3).

Графикон 7. Резултати одговора на питање „Када желим да добијем информације о свом детету, информишем се кроз...“

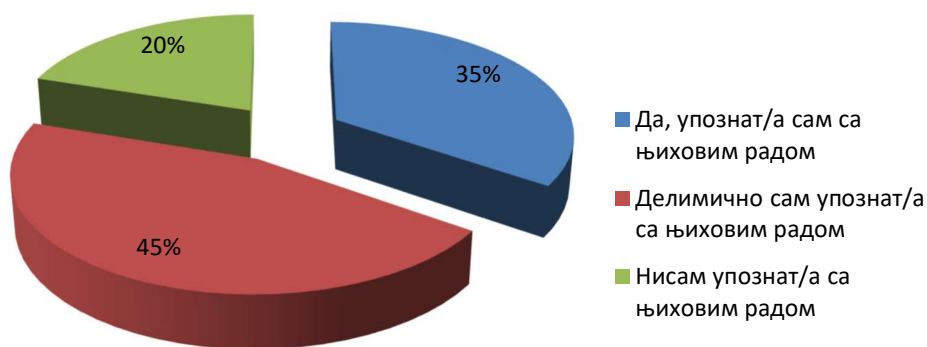
Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

Табела 2. Одговор на питање „Када желим да добијем информације о свом детету, информишем се кроз“

Одговори	<i>f</i>	%
Индивидуални разговор са васпитачем- Отворен дан	38	69%
Родитељски састанак	4	7%
Дописивање са васпитачем	8	15%
Телефонски разговор са васпитачем	5	9%
Нема потребе да се информишем	0	0%
Укупно	55	100%

На питање “Да ли сте упознати са радом стручне службе у предшколској установи”, 19 родитеља, односно 35 % је одговорило да су упознати са радом стручне службе, 25 родитеља, односно 45% је одговорило да је делимично упознато са њиховим радом, док је 11 родитеља, што процентуално износи 20% одговорило да није упознато са радом стручне службе. Резултати постављеног питања, изражени у процентима, можемо видети на графикон 8. и у табели 4.

Да ли сте упознати са радом стручне службе у ПУ?

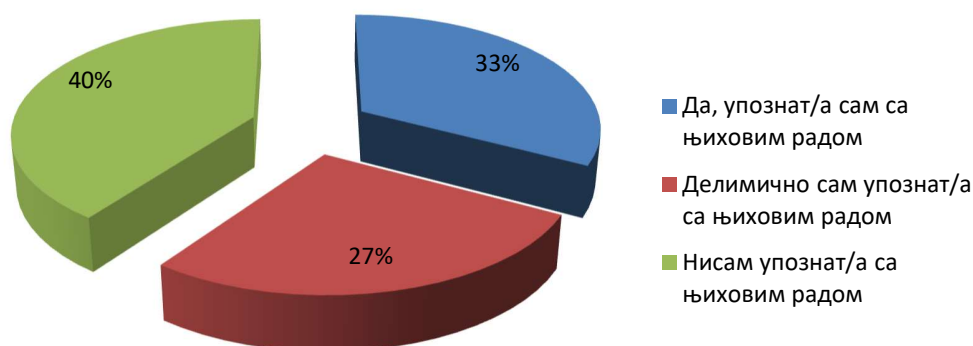
Графикон 8. Резултати одговора на питање „Да ли сте упознати са радом стручне службе у предшколској установи?“

Табела 4. Одговори на питање “Да ли сте упознати са радом стручне службе у предшколској установи“

Одговори	<i>f</i>	%
Да, упозната сам са њиховим радом	25	35%
Делимично сам упознат/а са њиховим радом	19	45%
Нисам упознат/а са њиховим радом	11	20%
Укупно	55	100%

На питање “Да ли сте упознати са радом Тима за заштиту деце од дискриминације, злостављања и занемаривања?“, 22 родитеља, односно 40% је одговорило да није упознато са њиховим радом, док је 18 родитеља одговорило да су упознати са њиховим радом, што процентуално износи 33%. Са радом Тима за заштиту деце од дискриминације, злостављања и занемаривања делимично је упознато 15 родитеља, односно 27%. Резултати постављеног питања представљени су графички (графикон 9) и табеларно (табела 5).

Да ли сте упознати са радом Тима за заштиту деце од дискриминације, злостављања и занемаривања?

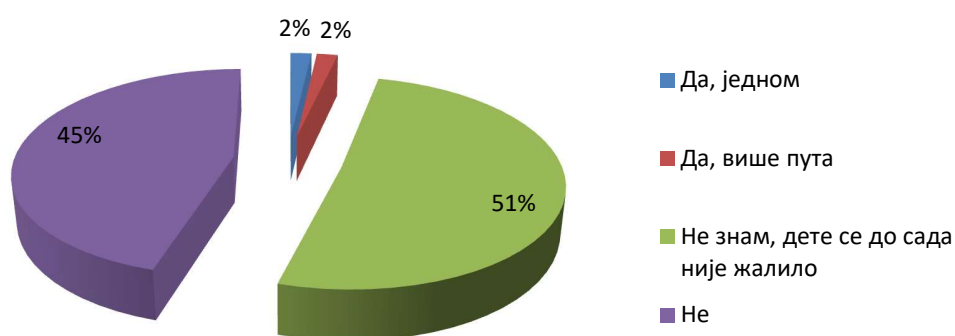
Графикон 9. Резултати одговора на питање „Да ли сте упознати са радом Тима за заштиту деце од дискриминације, злостављања и занемаривања?“

Табела 5. Одговори на питање „Да ли сте упознати са радом Тима за заштиту деце од дискриминације, злостављања и занемаривања „

Одговори	f	%
Да, упозната сам са њиховим радом	18	33%
Делимично сам упознат/а са њиховим радом	15	27%
Нисам упознат/а са њиховим радом	22	40%
Укупно	55	100%

На основу добијених резултата на питање “Да ли је Ваше дете било изложено неком врстом насиља у предшколској установи?”, можемо уочити да је већина родитеља њих 28, односно 51% одговорила да не знају, јер им се дете није жалило, док је 25 родитеља, односно 45% одговорило да њихово дете није било изложено неком врстом насиља. Мањи број родитеља, односно 2% је одговорило да му је дете било изложено неком врстом насиља једном или више пута. Резултати постављеног питања представљени су графички (графикон 10) и табеларно (табела 6).

Да ли је Ваше дете било изложено неком врстом насиља у ПУ?

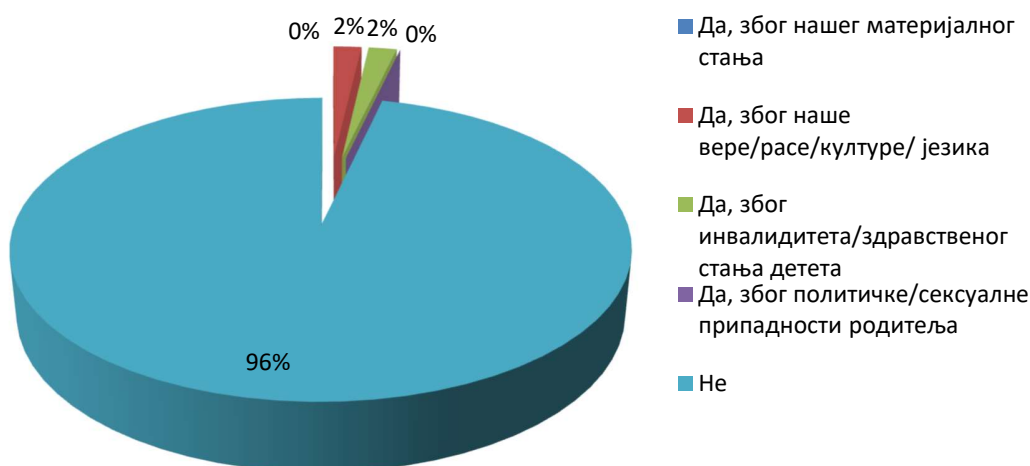
Графикон 10. Резултати одговора на питање „Да ли је Ваше дете било изложено неком врстом насиља у предшколској установи?“

Табела 6. Одговор на питање „Да ли је Ваше дете било изложено неком врстом насиља у предшколској установи“

Одговори	<i>f</i>	%
Да, једном	1	2%
Да, више пута	1	2%
Не знам, дете се до сада није жалило	28	51%
Не	25	45%
Укупно	55	100%

На основу добијених резултата на питање “Да ли је Ваше дете дискриминисано по неком основу од стране друге деце и/или васпитача?” можемо уочити да је већина испитаних родитеља њих 53, односно 96% одговорила да њихово дете није дискриминисано по неком основу од стране друге деце и/или васпитача. Исти број родитеља, по 1, односно 2% сматра да је њихово дете дискриминисано због вере/расе/културе/језика и због инвалидитета/здравственог стања детета, што можемо видети и на графичком приказу (графикон 11) и табеларно (табела 7).

Да ли је Ваше дете дискриминисано по неком основу од стране друге деце/васпитача?

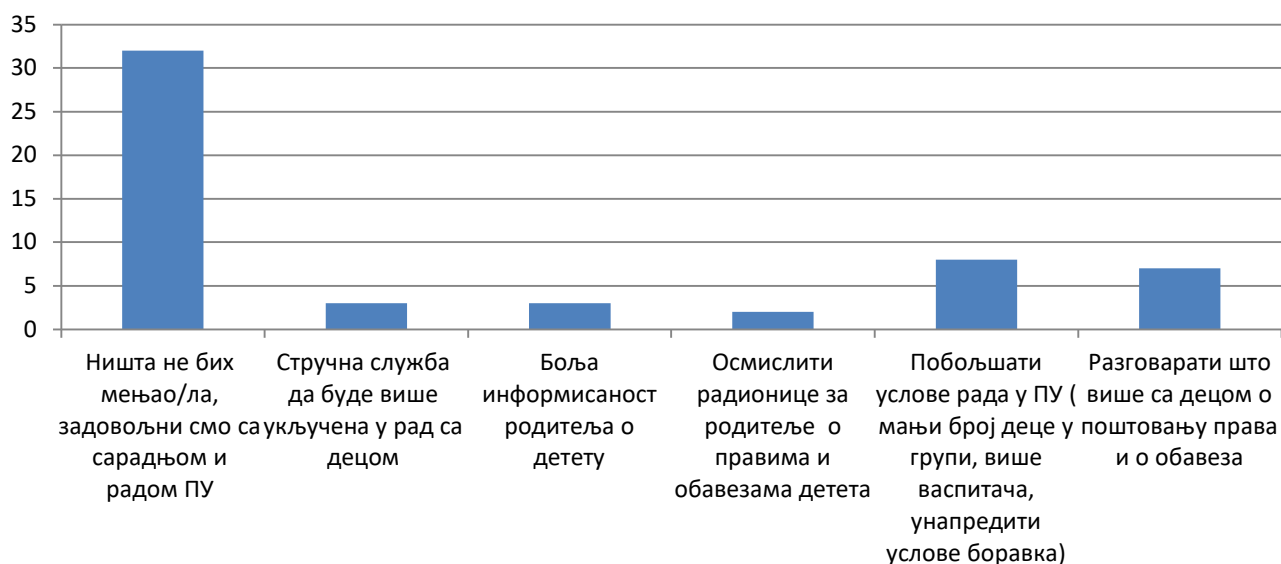
Графикон 11. Резултати одговора на питање „Да ли је Ваше дете дискриминисано по неком основу од стране друге деце и/или васпитача“

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

Табела 7. Одговори на питање „Да ли је Ваше дете дискриминисано по неком основу од стране друге деце и/или васпитача“

Одговори	f	%
Да, због нашег материјалног стања	0	0%
Да, због наше вере/расе/културе/језика	1	2%
Да, због инвалидитета/здравственог стања детета	1	2%
Да, због политичке/ сексуалне припадности родитеља	0	0%
Не	53	96%
Укупно	55	100%

Анализом одговор отвореног типа које гласи: “Шта би по Вашем мишљењу требало унапредити или променити у предшколској установи у циљу остваривања права и обавеза детета?” дошли смо до закључка да је 32 родитеља, односно 58% задовољно са радом запослених у ПУ, док 8 родитеља, односно 15% сматра да је потребно побољшати услове рада у ПУ. Такође, 7 родитеља, односно 13% сматра да би требало са децом више разговарати о поштовању права и обавеза, док 3 родитеља, односно 5% сматра да је потребна боља информисаност родитеља о детету. Према мишљењу 3 родитеља, односно 5%, потребна је већа укљученост стручне службе у рад са децом, а 2 родитеља, тј. 4% сматра да је потребно осмислити радионице за родитеље о поштовању права и обавеза.

Хистограм 2. Резултати одговара на питање отвореног типа

На графикону 12. можемо уочити да је већина родитеља задовољна са сарадњом и радом предшколске установе.

Шта би по Вашем мишљењу требало унапредити или променити у ПУ у циљу остваривања права и обавеза детета?

Графикон 12. Резултати одговора на питање „Шта би по Вашем мишљењу требало унапредити или променити у предшколској установи у циљу остваривања права и обавеза детета?“

5. ДИСКУСИЈА

На основу циља истраживања дефинисана је општа хипотеза која гласи: „Претпоставља се да је већина родитеља мишљења да се у предшколској установи поштују и спроводе права и обавезе детета“. Ова хипотеза је у потпуности потврђена, што показују резултати овог истраживања. Циљ програма предшколског васпитања и образовања је подршка добробити детету. Под тим се подразумева да се дете осећа сигурно, срећно, прихваћено и уважено од стране других. Уважавање различитости представља први корак у остваривању права детета у окружењу које подстиче развој свих његових потенцијала.

Полазећи од задатака истраживања, постављене су посебне хипотезе и то:

Хипотеза 1 која гласи: „ Претпоставља се да су родитељи информисана о остваривању права и обавеза детета у предшколској установи. “ је у овом истраживању потврђена на основу добијених резултата. На почетку школске године у предшколској установи организују се родитељски састанци са циљем да родитељи упознају васпитача, као и остало особље са којим ће њихово дете бити у непосредном контакту, затим са васпитно образовним радом, са правилима и принципима Установе као и са обавезама поштовања истих. Такође, родитељи имају могућност да постављају питања и добију одговоре уколико постоје неке недоумице везане за сам рад вртића.

Хипотеза 2 која гласи „ Претпоставља се да постоји добра сарадња и комуникација између родитеља и васпитача“ је потврђена на основу добијених резултата. Сарадња између родитеља и васпитача заснива се на узајамном поштовању и поверењу и на тај начин се гради партнерски однос који доприноси стварању емотивно сигурном окружењу за њихово дете. Уколико је остварена добра сарадња, родитељи су отворенији, радо учествују у пројектним активностима и у самом разговору са васпитачем.

Хипотеза 3 која гласи „ Претпоставља се да су родитељи упознати са радом стручне службе у предшколској установи. “ није у потпуности потврђена. Резултати добијени у овом истраживању указују на то да су родитељи делимично упознати са радом стручне службе у предшколској установи, па је из тог разлога потребно информисати

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

родитеље о раду стручне службе и стручних сарадника у предшколској установи. Организовање тематских родитељских састанака и радионица за родитеље може допринети да се родитељи на тај начин упознају са областима рада стручних сарадника у предшколској установи.

На основу добијених резултата, хипотеза 4 која гласи „ Претпоставља се да су родитељи упознати са радом Тима за заштиту деце од дискриминације, злостављања и занемаривања. “ није потврђена. Већина родитеља је одговорила да није упозната са радом Тима за заштиту деце од дискриминације, злостављања и занемаривања, што указује да је потребно радити на томе да се родитељи упознају са радом овог тима кроз организовање радионица, родитељских састанака и слично.

ЗАКЉУЧАК

Предшколска установа је место заједничког живљења деце и одраслих. Поред породице, то је прва институција у коју деца улазе, стичу разна искуства и социјалне вештине. Кроз разне активности деца упознају свет око себе, истражују, откривају, а за то им је потребна сигурност. Дете сигурност стиче у средини у којој се осећа прихваћено, где постоје правила која се поштују и где је заштићено од било које врсте насиља.

Из тог разлога, ово истраживање је имало за циљ да се утврди у којој мери се поштују права и обавезе детета у предшколској установи. Узорак истраживања чинили су родитељи деце из објекта „Цицибан“ у Руском Крстуру, ПУ „Бамби“ Кула. Родитељи су попуњавали анкетни упитник који се састојао од 8 питања затвореног типа и 1 питања отвореног типа.

На основу резултата добијених у истраживању можемо констатовати да се у предшколској установи поштују и спроводе права и обавезе детета. Родитељи су мишљења да се у предшколској установи негује различитост, а сваки вид дискриминације је строго забрањен, да се деца са телесним инвалидитетом могу несметано кретати и да се у свакодневним активностима деца упознају са својим правим и обавезама, као и о непоштовању истих. Уважавање различитости подразумева промовисање и поштовање особености и групне припадности сваког детета. Из тог разлога, задатак васпитача је да учи децу емпатији и толеранцији, уважавању различитости и да пружи подршку деци да разумеју и поштују различитост.

Сарадња породице и предшколске установе подразумева активно учешће родитеља у васпитно образовни рад. У циљу остваривања добробити за децу, успешна сарадња породице и предшколске установе огледа се у обостраној и потпуној информисаности и постојању плана сарадње предшколске установе и породице.

Добијени резултати у истраживању потврђују да је сарадња породице и васпитача добра, док за познавање рада стручне службе и Тима за заштиту деце од дискриминације, злостављања и занемаривања то не можемо у потпуности рећи.

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

Кроз родитељске састанке или индивидуалне разговоре родитељи добијају потребне информације о свом детету, о понашању и учешћу у активностима, а исто тако и васпитач од родитеља добија додатне информације о детету, о његовом понашању и интересовању код куће. Развијањем позитивних односа између родитеља и васпитача развија се и међусобно поштовање и проширивање сарадње и са другим члановима породице детета.

Сазнања добијена на основу резултата истраживања, а која се односе на информисаност родитеља о раду стручне службе и Тима за заштиту деце од дискриминације, злостављања и занемаривања указала су нам да је потребна додатна информисаност родитеља о њиховом раду, што се може постићи кроз организовање предавања или радионица. Осмишљавање разних активности може допринети да родитељи добију додатне информације о организацији живота и рада у предшколској установи.

ЛИТЕРАТУРА

Врањешевевић, Ј., Калезић Вигњевевић, А., Златановић, В., Коруга, Д., Јерковић, Д., Беленза, М., Лакићевић, О. (2019). *Вртић као сигурно и подстицајно окружење за учење и развој деце*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Голић Ружић, М., Жунић - Цицварић, Ј., Петровић, М. (2013). *Права детета у образовном систему*. Ужице: Ужички центар за права детета.

Грандић, Р., Дедај, М., Панић, Т. (2016). *Поштовање дечјих права у васпитно-образовном процесу у предшколској установи*. Педагошка стварност, 3, 493-502.

Жунић-Цицварић, Ј., Цицварић, Р. (2010). *Права детета у образовању*. Ужице: Ужички центар за права детета.

Јанковић, А. (2016). *Права деце у предшколским установама*. Зборник радова учитељског факултета. Лепосавић: Учитељски факултет. 351-356.

Јеремеић, Б., Милојевић, С. (2019). *Водич кроз нормативни оквир за остваривање права детета*. Београд: Стална конференција градова и општина – Савез градова и општина Србије.

Јовановић, М. (2015). *Сарадња породице и дечјег вртића*. Шабац: Висока школа струковних студија за васпитаче.

Калезић Вигњевевић, А., Петрићевић, А., Лајовић, Б., Радосављевић, Б., Максимовић, Б., Коруга,... Дешић, З. (2009). *Приручник за примену посебног протокола за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама*. Београд: Министарство просвете Републике Србије.

Кијевчанин, С. ,Јовић, Д. (2015). *Људска права- приручник за дјецу*. Подгорица: Мисија ОЕБС-а у Црној Гори.

Кривокапић, Б. (2016). *Природа људских права*. Мегатренд ревија, 13(2), 59-70.

Малеш, Д., Милановић, М., Стичевевић, И. (2003). *Живјети и учити права- Одгој за људска права у саставу предшколског одгоја*. Загреб: Филозофски факултет Свеучилишта.

Марковић, М., Станисављевић Петровић, З., Мамутовић, А. (2019). *Информисаност родитеља о областима рада стручних сарадника у предшколским установама*. Настава и васпитање, 68(1), 89-106.

Мићевић-Карановић, Ј. (2013). *Водич кроз основне појмове из опште психологије*. Кикинда: Висока школа струковних студија за образовање васпитача.

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

Млинаруевић, В., Марушић, К. (2005). *Права дјетета и њихово оживотворење у саставу предшколског одгоја и образовања*. Живот и школа, 14(2), 17-34.

Млинаруевић, В. и Томас, С. (2010). *Партнерство родитеља и одгојитеља–чимбеник развоја социјалне компетенције дјетета*. Магистра Иадертина, 5(5), 143–158.

Основе програма предшколског васпитања и образовања - Године узлета. (2019). Београд: Просветни преглед.

Петрушић, Н., Бекер, К. (2012). *Практикум за заштиту од дискриминације*. Београд: Партнери за демократске промене Србија – Центар за алтернативно решавање сукоба.

Стаматовић, Ј., Николић, Н. (2023). *Образовање васпитача за партнерски однос са породицом*. Савремено предшколско васпитање и образовање-тенденције, изазови и могућности.

Ђук Миланков, Д. (2005). *Приручник за водитеље група -За право ми*. Београд: Центар за права детета.

Цицварић, Р., Цицварић-Жунић, Ј. (2018). *Модел школа за права детета*. Ужице: Ужички центар за права детета.

Интернет странице

Заштита деце од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања
<https://www.rsdajka.com/program/nenasilne-komunikacije> (18.5.2024.)

https://www.nataveljkovic.edu.rs/Ponuda_usluga/Program_zastite_dece/Program_zastite_20.pdf
(20.05.2024.)

<https://minljmpdd.gov.rs/sektori/ljudska-prava/medjunarodni-ugovori/konvencija-o-pravima-deteta-crc/> (24. 06.2024.)

www.paragraf.rs/propisi/posebni_protokol_za_zastitu_dece_i_ucenika_od_nasilja_zlostavljanja_i_zanemarivanja_u_obrazovno-vaspitnim_ustanovama (30.07.2024.)

www.pubambi-kula.com/dokumenta/2021/Predskolski-program-ustanove.pdf (30.07.2024.)

www.medicinskaedukacijatimkme.com/wpcontent/uploads/2015/09/ZLOSTAVLJANJE-I-ZANEMARIVANJE-DECE.pdf (30.07.2024.)

ПРИЛОГ

Прилог 1. - Анкетни упитник

Поштовани родитељи,

Пред Вама се налази анкетни упитник који има за циљ дефинисање ставова родитеља о остваривању права и обавеза детета у предшколској установи.

Анкета је анонимна, а сви одговори у анкетном упитнику биће коришћени искључиво за потребе овог истраживања.

1. Да ли сте упознати са дечјим правима и обавезама у предшколској установи?

(заокружите један од понуђених одговора)

- а) Да, добили смо ПУ информатор;
- б) Да, самостално смо истраживали;
- ц) Да, захваљујући медијима;
- д) Не, нисам се тиме посебно бавио/ла.

2. На скали од 1 до 5 оцените са знаком + тврдње везане за остваривање дечјих права и обавеза у предшколској установи.

(1 означава најнижи, а 5 највиши степен остваривања дечјих права и обавеза у предшколској установи):

Тврдње	1	2	3	4	5
У предшколској установи негује се различитост, а сваки вид дискриминације и омаловажавања по било којем основу је строго забрањено.					
Запослени у предшколској установи деци се обраћају на његовом матерњем језику.					
Организација простора у предшколској установи је уређена тако да деца са телесним инвалидитетом несметано могу да се крећу.					
У креирању правила понашања у предшколској установи учествују и деца.					
У свакодневним активностима деца се упознају о својим правима и обавезама и о непоштовању истих.					

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

3. Када желим да добијем информације о свом детету, информишем се кроз:
- а) Индивидуални разговор са васпитачем- Отворен дан;
 - б) Родитељски састанак;
 - ц) Дописивање са васпитачем;
 - д) Телефонски разговор са васпитачем;
 - е) Нема потребе да се информишем.
4. Да ли сте упознати са радом стручне службе у предшколској установи?
- а) Да, упознат/а сам са њиховим радом;
 - б) Делимично сам упознат/а са њиховим радом;
 - ц) Нисам упознат/а са њиховим радом.
5. Да ли сте упознати са радом тима за заштиту деце од дискриминације, злостављања и занемаривања?
- а) Да, упознат/а сам са њиховим радом;
 - б) Делимично сам упознат/а са њиховим радом;
 - ц) Нисам упознат/а са њиховим радом.
6. Да ли је Ваше дете било изложено неком врстом насиља у предшколској установи?
- а) Да, једном;
 - б) Да, више пута;
 - ц) Не знам, дете се до сада није жалило;
 - д) Не.

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

7. Да ли је Ваше дете дискриминисано по неком основу од стране друге деце и/или васпитача? (заокружите један од понуђених одговора)

- а) Да, због нашег материјалног статуса;
- б) Да, због наше вере/расе/културе/језика;
- ц) Да, због инвалидитета/здравственог стања детета;
- д) Да, због политичке/сексуалне припадности родитеља;
- е) Да, из неког другог разлога (напишите који је то разлог)

.....
.....

ф) Не.

8. Ако је одговор на претходно питање ДА, коме сте се обратили за помоћ у тој ситуацији?

(заокружите један од понуђених одговора):

- а) Васпитачу, јер сматрам да је добра сарадња и комуникација између васпитача и родитеља најважнија у таквој ситуацији;
- б) Служби предшколске установе, јер сматрам да ће се проблем брже решити;
- ц) Нисам се никоме обраћао/ла за помоћ;
- д) Друго.....

(напишите одговор).

Ставови родитеља о остваривању дечјих права и обавеза у предшколској установи

9. Шта би по Вашем мишљењу требало унапредити или променити у предшколској установи у циљу остваривања права и обавеза детета? (напишите одговор)

.....
.....
.....

ХВАЛА НА САРАДЊИ!